Autor Guste Santini
Petak, 04 Veljača 2011 22:20

Uvođenje poreza na dodanu vrijednost - kojeg je trebala i promovirala Europska unija – u SAD-u će imati učinak revolucije, i to kako za SAD tako i za globalno gospodarstvo. Vjerojatno će uvođenje PDV-a po svojim učincima daleko nadmašiti zdravstvenu reformu koja je u tijeku i biti tek nešo manja „revolucija“ od Bostonske čajanke kada je, upravo zbog nametnutih carina (koja je zapravo porez) na uvoz čaja. Vjest sam primio sa nevjericom.

Uvođenje PDV-a u Europskoj uniji temeljilo se je na jasnom razgraničenju porezne nadeležnosti pojedinih zemalja. On je dakle bio nužan uvjet stvaranja zajedničkog tržišta. **Mogućnost kontrole tokova roba/usluga velika je prednost ovog poreznog oblika u odnosu na ostale potrošne porezne oblike.**
Kako se tijekom proizvodnog procesa porezna presija povećava, razmjerno povećanju dodane vrijednosti, to je jasno utvrđena relacija kupca i prodavaoca. Jedan drugog kontroliraju.
Loša strana cijele priče jest lineranost ovog poreznog oblika
– regresivniji je u odnosu na „najsličniji“ porez na potrošnju u maloprodaji – jer tehnologija njegova funkcioniranja zahtjeva što manji broj poreznih stopa. Svaka zemlja dramatično smanjuje broj poreznih stopa uvodeći PDV.
Regresivni učinak ovog poreza znači preraspodjele dohotka/bogatstva u korist razvijenijih a na štetu manje razvijenijih područja odnosne zemlje.
Međutim,
porezi na potrošnju imaju dramatičnih učinaka na međunarodnu trgovinu
kao što sam nedavno pokazao i na ovim stranicama „Kako stabilizirati euro“, odnosno u časopisu Ekonomija/Economics god. XVII, br. 1.

Danas je, kada je riječ o potrošnim porezima, u primjeni porezna konkurencija koju sam smatrao bitnom institucionalnom odrednicom američkog sna i koja je značajno utjecala na mobilnost radne snage tako nezamislive u Europi. Naprosto porezna konkurencija, neizvediva u slučaju PDV-a, omogućila je pojedinim državama da međusobno konkuriraju, smanjujući poreznu presiju, kako bi privukle investitore i tako dinamizirale razvoj. Eventualno uvođenje PDV-a imat će i značajne učinke na smanjenje mobilnosti faktora proizvodnje, rada i kapitala. **Iako neki smatraju da jačanje neizravnih poreza u odnosu na izravne neće smanjiti investicije to naprosto nije točno.** Proces reprodukcije, smatra stari dobri Marx, je nedjeljiv pa u procsu porezne incidence, prevaljivanja poreza, povećanje poreznog tereta gdje god, na kojoj točki procesa reprodukcije, prvotno porezi bili uvedeni imat će na kraju, kada se smire valovi, isti ili gotovo isti ekonomski učinak. O tome sam pisao i to nije ništa novog kada su u pitanju mišljenja ekonomskih analitičara. I dalje,
može se reći, sa dosta ironije, da preferiranje poreza na potrošnju u odnosu poreza nadohodak/dobit predstavlja zapravo priznanje da se odnosna zemlja odrekla proizvodnje u korist potrošnje
. Naime, jeftini uvoz SAD-a iz azijskog područja, prvenstveno Kine, zapravo dinamizira

potrošnju pa i država želi dodatno participirati u toj „igri“. Hrvatska to bjelodano dokazuje. Upravo je zato uvjerljiva i nužna moja podjela poreza po kriteriju vremena (Vidi: „Porezna reforma i hrvatska kriza“, odnosno Guste Santini, Sandra Bebek: “Podjela poreza po kriteriju vremena i dvostruki deficiti - slučaj Hrvatske”) koja jasno pokazuje kako deficit na računima međunarodne razmjene roba i usluga izravno povećava porezne prihode razmjerno učešću neizravnih u odnosu na izravne poreze.

Upravo veliki proračunski deficit (kao i deficit na tekućem računu platne bilance, dakle dvostruki deficit) i javni dug (uključivo inozemni dug) moguće je interpretirati kao snažne razlog uvođenju PDV-a.

Izneseno, međutim, znači i priznanje SAD-a da nije više tako superiorna u produktivnosti u odnosu na ostatak svijeta kao što je to bila u prošlosti kada je postala gospodarski i, sukladno tome, politički lider svijeta. Japan je zemlja koja se i danas, iako daleko manje, smatra učinkovitom jer svoj porezni sustav temelji na izravnim porezima.

Eventualno uvođenje potrošnog poreznog sustava u SAD rezultirat će i promjenu poreznih sustava u cijelom svijetu pa i u Japanu.

Treba sasvim jasno reći porezni sustavi temeljeni na ptrošnim porezima su intervecionističe mjere ekonomske politike odnosnih zemalja.

Naprosto visoki porezi na potrošnju, u slučaju otvorenih, posebno uvoznih, gospodarstava, slučaj Hrvatske, predstavlja naplatu rente od strane odnosne države na nacionalno tržište.

Naime, izravni porezi se ne „odbijaju na granici“ za razliku od neizravnih poreza. Drugim riječima, Japan izvozom ostvaruje porezne prihode. Zemlje koje svoje porezne sustave temelje na potrošnim porezima „ne izvoze“ poreznu presiju.

Ovo traži dodatno obrazloženje. Naime, kada zemlja ima suficit na tekućem računu platne bilance i potrošni porezni sustav, **slučaj Njemačke**, ona se zapravo „odriče“ dijela poreznih prihoda upravo u djelu u kojem neizravni porezi sudjeluju u poreznoj strukturi. Kada zemlja ima potrošni porezni sustav i deficit na tekućem računu platne bilance,

slučaj Hrvatske

, tada ostvaruje veće porezne prihode nego što bi oni iznosili da nema odnosnog deficita. Izneseno se temelji na mojoj podjeli poreza po kriteriju vremena.

Uvođenje poreza na dodanu vrijednost obično znači i povećanje poreznih prihoda odnosne države. Drugim riječima, **povećanje porezne presije putem potrošnih poreza djeluje na povećanje štednje, smanjenje potrošnje i ima učinak, što je važno i za Hrvatsku, neizravne devalvacije** . Drugim riječima putem PDV-a moguće je dramatično povećati budžetsko ograničenje svih sektora. To je dobra vijest. Loša vijest je da uvođenje PDV-a znači nejednaku poreznu presiju na pojedine grane i regije, dakle

PDV ima značajne interregionalne i intersektorske preraspodjele u pravcu pogoršanja položaja manje razvijenih država odnosno starijih, manje konkurentnih, industrija

. Nije nerealno očekivati dodatno povećanje nezaposlenosti i značajno usporavanje gospodarske aktivnosti. Upravo zato valja dobro pripremiti poreznu refomru jer učinci mogu biti

dramatični. Kada je u Hrvatskoj 1998. godine uveden PDV (
tragičan događaj
) porezna reforma nije bila pripremljena i rezultati su bili sukladni pripremljenosti. Povećale su se, očekivano, cijene proizvođača, aprecijacija kune, smanjio se BDP, izvršen je tragičan rebalans proračuna (po mome mišljenju to je bilo „
dolijevanje benzina na vatru
“) - još uvijek baštinimo učinke tog ishitrenog poteza.

Kada je riječ o PDV-u teško je utvrditi kome koliko pripada, odnosno kako raspodjeliti porezne prihode na relaciji lokalne i centralne vlasti. Naprosto nije moguće da pojedine države u SAD-u imaju svoje, separatne, PDV-ove pa će umjesto do tada tržišne identifikacije gdje su nastali porezni prihodi i kome zapravo mogu u potpunosti pripadati isto biti zamjenjeno arbitrarnim mjerama/“modelima“. Drugim riječima, **federalna vlast će dodatno ojačati**. Ta činjenica, da je dodatno ne elaboriram, imat će učinke tektonskog poremećaja. Upravo mi pada na pamet „sukob“ u susjednoj državi, Bosni i Hercegovini, između Republike Srpske i Federacije oko raspodjele ostvarenih/prikupljenih poreznih prihoda po osnovu PDV-a. Pozvali su me na raspravu i bili grdno razočarani jer im nisam mogao ništa očekivanog reći. Naprosto sam im rekao: Gospodo da ste zadržali porez na promet u maloprodaji imali bi čiste račune, ovako ništa od toga. Ipak, za one koje vide cjelovitu BH kao najbolje rješenje uvođenje PDV-a znači jačanje države u odnosu na entitete.